

LAMARCK JEAN BAPTISTE DE – przyrodnik, twórca pierwszej teorii ewolucji świata organicznego, ur. 1 VIII 1744 w Bazentin-le-Petit (Francja), zm. 18 XII 1829 w Paryżu.

Przeznaczony do stanu duchownego, studiował 4 lata w kolegium jezuitów w Amiens. W 1760 wstąpił do wojska i wziął udział w wojnie siedmioletniej, uzyskując stopień oficerski. Po zakończeniu wojny (1763) spędził w wojsku jeszcze kilka lat (m.in. w pld. Francji, gdzie zainteresował się tamtejszą bogatą florą i zaczął kolekcjonować rośliny), ale wskutek przewlekłej choroby musiał odejść do cywila. Zamieszkał w Paryżu. Po rocznej pracy w kantorze bankowym wstąpił w 1768 do szkoły medycznej, a czas wolny poświęcał botanice.

Ważniejsze dzieła L.: *Flore française* (I–III, P 1778, I–VI, P 1805–1815³); *Annuaire*

météorologique (I–XI, P 1800–1810); *Hydrogéologie* (P 1802); *Histoire naturelle des végétaux classés par familles* (P 1803); *Philosophie zoologique* (I–II, P 1809, Bru 1983; *Filozofia zoologii*, Wwa 1960); *Histoire naturelle des animaux sans vertèbres [...] l'exposition des principes fondamentaux de la zoologie* (I–VII (VI/1–2), P 1815–1822, Bru 1969).

L. opracował obszerny opis gatunków roślin (ponad 2 tys.) do encyklopedii metodycznej. Głównym zajęciem L. była systematyka roślin; do 1778 opracował 3-tomowe dzieło *Flore française*. Dzięki temu dziełu G. L. Buffon wysunął w 1779 kandydaturę L. na członka Francuskiej Akademii Nauk. W 1788 L. zaczął pracować w laboratorium naukowym przy Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu, w 1793 został prof. zoologii zajmując się zwierzętami bezkręgowymi. Rozróżnił wśród nich 10 gromad, wprowadził podział na kręgowce i bezkręgowce. Po 1800 zaczął wypowiadać się przeciwko dominującemu ówczesznie pogładowi o stałości gatunków. Twierdził, że życie na Ziemi pojawiło się spontanicznie, gdyż natura zdolna była utworzyć je sama za pomocą elektryczności, światła, ciepła i wilgoci. Przyroda stworzyła najpierw organizmy najprostsze, z których w ciągu długiego czasu wytworzyły się wszystkie inne.

L. był zwolennikiem koncepcji powstania życia na Ziemi z materii martwej. Jego teoria ewolucji nie znalazła u współczesnych zrozumienia ani uznania, zarzucano jej brak dostatecznego uzasadnienia i niekonsekwencje. Uzyskała jednak rozgłos i zainteresowanie z uwagi na to, że powstała w dobie rewolucji franc. i na fali rewolucji umysłowej dokonującej się w całej Europie. W fizyce i chemii nie przyczynił się do postępu, pomimo usilnego propagowania swoich poglądów i zwalczania prac A. Lavoisiera. L. był współorganizatorem sieci meteorologicznych we Francji i pracował nad prognozami pogody.

Trwałą zasługą L. jest opracowanie pierwszej teorii ewolucji, w której wyraził przekonanie o dziedziczeniu cech nabytych oraz wprowadzenie do nauki terminu „biologia”. Po upadku rewolucji dzieło L. zostało zapomniane i dopiero pod koniec XIX w. przeżyło swój renesans.

Colloque international „L.”, P 1971; E. Mayr, *L. Revisited*, *Journal of the History of Biology* 5 (1972) z. 1, 55–94; R. W. Burkhardt, *The Spirit of System. L. and*

Evolutionary Biology, C (Mass.) 1977; *L. et son temps, L. et notre temps*, P 1981; J. Humphreys, *L. and the General Theory of Evolution*, *Journal of Biological Education* 30 (1996) z. 4, 295–303.

Marian Wnuk